

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

Bewust lenen bij studenten bevorderen

Kunnen we studenten activeren om hun leenbedrag te heroverwegen?

Minou van der Werf, Dörthe Kunkel & Gea Schonewille

Bewust lenen bij studenten bevorderen

Kunnen we studenten activeren om hun leenbedrag te heroverwegen?

Auteurs

Minou van der Werf

Dörthe Kunkel

Gea Schonewille

Nibud, december 2019

In opdracht van DUO en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Inhoud

Samenvatting

---

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Samenvatting

Aanleiding

Het is van belang dat studenten op een bewuste manier de hoogte van hun studielening bepalen. Hoewel er in de afbetalingsregeling de nodige 'escapes' zijn ingebouwd, kan de studieschuld voor lange tijd van beperkende invloed zijn op het toekomstige besteedbare inkomen, de hoogte van een eventuele andere lening of de hoogte van een hypotheek. In dit onderzoek hebben we daarom – in opdracht van DUO en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap – onderzocht in hoeverre we verantwoord leengedrag onder studenten kunnen bevorderen met behulp van inzichten uit de gedragswetenschappen.

Het onderzoek

In dit onderzoek richten we ons op studenten in het hoger onderwijs die op dit moment een lening of collegegeldkrediet hebben bij DUO. Alle studenten vallen onder het leenstelsel. Met behulp van een *Randomized Controlled Trial* (RCT) hebben we getest of studenten de hoogte van hun studielening gaan heroverwegen op het moment dat ze gewezen worden op de toekomstige kosten van hun huidige leengedrag en op hoe snel en gemakkelijk ze de studielening iedere maand kunnen aanpassen. Op dit moment worden studenten namelijk niet actief geïnformeerd over de toekomstige kosten van hun studielening.

In totaal zijn 48.700 studenten meegenomen in dit onderzoek. Deze studenten zijn willekeurig verdeeld over vijf groepen. De eerste groep studenten vormde de controlegroep; zij ontvingen geen informatie van DUO. De andere vier groepen – de interventiegroepen – ontvingen eind maart 2019 een mail of brief van DUO. In de verschillende interventiegroepen ontvingen studenten:

- een mail, zonder persoonlijke informatie [mail]
- een brief, zonder persoonlijke informatie [brief 1]
- een brief, waarin ze geïnformeerd werden over hun huidige studieschuld en de verwachte studieschuld die ze zouden hebben bij de start van het terugbetalen [brief 2]
- een brief, waarin ze geïnformeerd werden over hun huidige studieschuld, de verwachte studieschuld, de maandelijkse aflossing en de leeftijd waarop ze klaar zullen zijn met aflossen [brief 3].

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

De mail en alle brieven bevatten daarnaast een link naar een rekenhulp die door DUO was ontwikkeld en een vierstappenplan dat aangaf hoe snel en gemakkelijk de lening aangepast kan worden.

We hebben op drie verschillende manieren onderzocht of studenten hun lening zijn gaan heroverwegen. We hebben gekeken naar:

- in hoeverre studenten de rekenhulp bezoeken en ermee interacteren (zie hoofdstuk 3)
- of en hoe studenten hun leenbedrag hebben aangepast (zie hoofdstuk 4)
- hoe studenten de brief hebben ervaren, met behulp van een vragenlijst (zie hoofdstuk 5).

Wij danken prof. dr. Wilco van Dijk van de Nibud-leerstoel psychologische determinanten van economisch keuzegedrag aan Universiteit Leiden en dr. Lotte van Dillen van Universiteit Leiden voor hun advies en bijdragen tijdens dit onderzoekstraject.

Rekenhulp

Voor dit project heeft DUO een interactieve online rekenhulp ontwikkeld. Met de rekenhulp krijgen studenten inzicht in hun geschatte studieschuld na afstuderen, de maandelijkse aflossing en de leeftijd waarop ze klaar zijn met aflossen. Daarnaast kunnen studenten via sliders bekijken wat aanpassingen in hun lening (bijvoorbeeld de hoogte of hoe lang ze nog willen lenen) of aanpassingen in de aflosperiode zouden betekenen voor de studieschuld en de terugbetaling.

De mail krijgt de meeste studenten naar de rekenhulp

Van de studenten die de mail hebben ontvangen, heeft 18 procent de rekenhulp bezocht. De brief met de minste informatie doet het het best van alle brieven: van de studenten die brief 1 hebben ontvangen, heeft 9 procent de rekenhulp bezocht.

Hoe meer informatie in de brief, hoe minder vaak de rekenhulp wordt bezocht

Iedere keer als we meer informatie aan de brief toevoegen, gaat het aantal studenten dat de rekenhulp bezoekt omlaag. Dit is niet vreemd: de toegevoegde waarde van de rekenhulp wordt namelijk steeds kleiner. Voor de studenten die de mail en brief 1 ontvingen, levert de rekenhulp de meeste nieuwe informatie op. In de mail kan echter meteen naar de rekenhulp worden doorgelinkt, waardoor het bezoek hoger is dan in brief 1. Vanuit brief 2 bezoekt 4 procent de nieuwe rekenhulp. Voor deze groep levert de rekenhulp nog een paar nieuwe inzichten op, omdat de studenten nog niet weten hoeveel ze per maand moeten gaan aflossen. Voor ontvangers van brief 3 is de toegevoegde waarde van de rekenhulp het laagst. Hiervan bezoekt dan ook slechts 3 procent de

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

rekenhulp.

Studenten die vanuit de brief naar de rekenhulp gaan, starten vaker

Van de studenten die vanuit brief 1, 2 of 3 naar de rekenhulp gaan, klikt circa 85 procent ook daadwerkelijk op start. Van de studenten die vanuit de mail de rekenhulp bezoeken, klikt 77 procent op start. Doordat de drempel om de rekenhulp te bezoeken in de mail lager ligt (je hoeft immers geen url in te toetsen), komen ook studenten in de rekenhulp terecht die wellicht wat minder interesse hebben. Degenen die vanuit de brief naar de rekenhulp gaan, hebben er waarschijnlijk bewuster voor gekozen dit te doen.

Bijna één op de tien studenten die de mail hebben gehad, bereikt het resultatenschermb

9 procent van de studenten die de mail hebben gehad, bereikt ook het resultatenschermb. Dit is 50 procent van de studenten die de rekenhulp vanuit de mail hebben bezocht. Van de studenten die brief 1 hebben ontvangen, heeft 6 procent het resultatenschermb bereikt. Dit is 70 procent van de studenten die vanuit brief 1 de rekenhulp hebben bezocht. Ook dit lijkt weer aan te geven dat studenten die vanuit brief 1 naar de rekenhulp zijn gegaan, gemotiveerder zijn om daadwerkelijk met de rekenhulp aan de slag te gaan dan studenten die vanuit de mail naar de rekenhulp gaan.

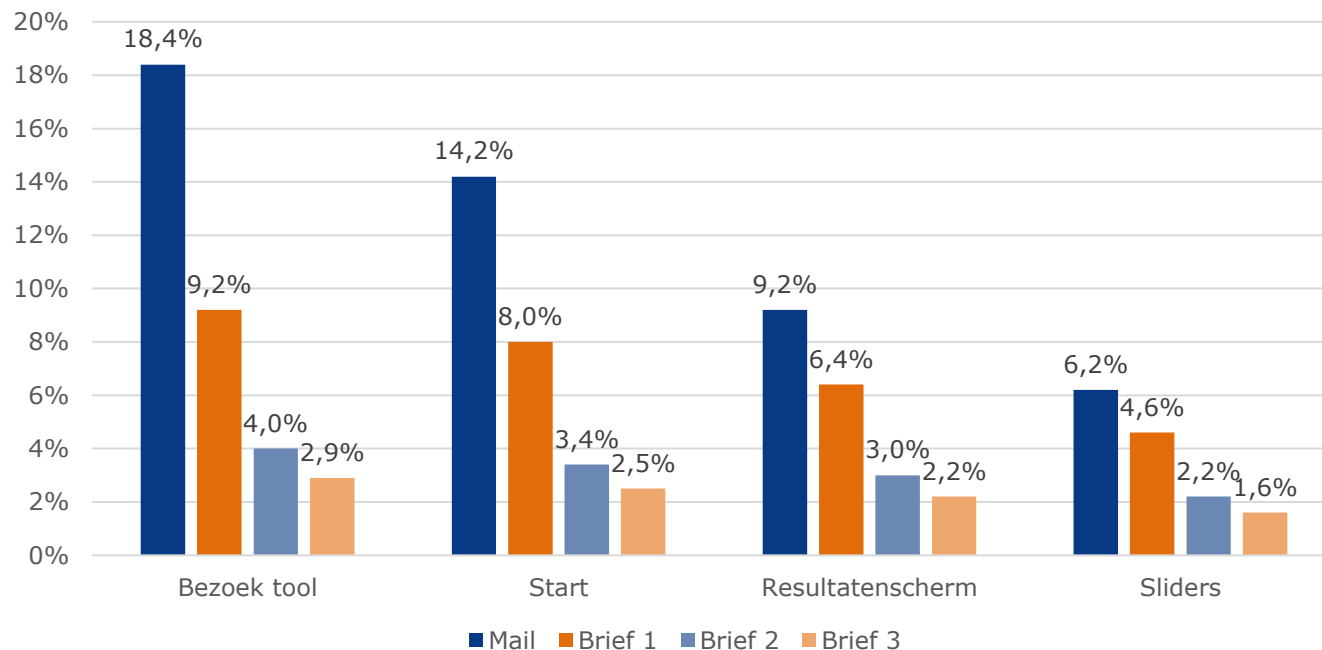
Van de studenten die de mail hebben gehad, heeft 6 procent uiteindelijk de sliders gebruikt. Bij brief 1 is dit 5 procent. Voor studenten die brief 2 en 3 hebben gehad, heeft gemiddeld 2 procent gebruikgemaakt van de sliders.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Figuur 1: Samenvatting resultaten rekenhulp, naar groep (n=39.018)

Leengedrag

Directe effecten: aanpassingen in april

Als eerste kijken we naar de directe effecten van de interventies in april, door de lening in april te vergelijken met de lening in maart. We hebben gekeken naar: 1) of studenten hun lening hebben aangepast (nee/ja); 2) hoe studenten hun lening hebben aangepast (omlaag/niet/omhoog); en naar 3) met welk bedrag studenten hun lening hebben aangepast (€).

Studenten die de mail of brief 3 hebben ontvangen, passen hun lening vaker aan

12,6 procent van de studenten die brief 3 hebben gehad, heeft zijn lening aangepast in april. Dit zijn significant meer studenten dan in de controlegroep, waar 11,1 procent van de studenten de lening heeft aangepast. Ook in de mailgroep hebben significant meer studenten hun lening aangepast dan in de controlegroep: 12,4 procent van de studenten die de mail hebben gehad, heeft zijn lening aangepast.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

De andere twee groepen verschillen niet significant van de controlegroep. 12,2 procent van de studenten die brief 2 hebben gehad, heeft de lening aangepast en 11,7 procent van degenen die brief 1 hebben gehad. De effecten zitten wel in dezelfde richting (i.e.: naar aanleiding van de brief hebben meer studenten een aanpassing aan hun lening gedaan), maar zijn niet groot genoeg om significant te zijn. De effecten van brief 2 bereiken het significantieniveau wel bijna (i.e.: de effecten zijn marginaal significant).

Studenten die de brieven hebben ontvangen, passen hun lening vaker naar beneden aan
Waar studenten in de controlegroep hun lening vaker naar boven aanpassen dan naar beneden, draait onze interventie dit om. Studenten die brief 1, 2 of 3 hebben gehad, passen hun lening vaker naar beneden aan dan naar boven.

Bij brief 3 is dit effect het sterkst te zien. Als we kijken naar de studenten die een aanpassing hebben gedaan, dan past in de controlegroep 47,3 procent de lening naar omlaag aan en 52,7 procent naar omhoog. Voor de studenten die een aanpassing hebben gemaakt door brief 3, past 53,3 procent de lening naar omlaag aan en 46,7 procent naar omhoog.

Bij studenten die de mail hebben gehad, verschilt de richting van de aanpassing niet met de richting in de controlegroep.

Studenten die de brieven hebben ontvangen, passen hun leenbedrag meer naar beneden aan
Studenten in de controlegroep pasten hun lening met gemiddeld - € 2,71 aan. Studenten die brief 2 hebben gehad, passen hun lening gemiddeld met - € 7,96 aan. Bij studenten die brief 1 en 3 hebben gehad, is de gemiddelde aanpassing respectievelijk - € 7,82 en - € 7,16.

Deze gemiddeldes zijn zo laag, omdat hier ook de grote groep studenten (> 85 procent) in zit die hun lening niet hebben aangepast in april. Als we alleen kijken naar degenen die hun lening hebben aangepast, dan is de gemiddelde aanpassing - € 24,32 in de controlegroep en - € 65,17 bij de studenten die brief 2 hebben ontvangen. Bij studenten die brief 1 en 3 hebben gehad, is de gemiddelde aanpassing respectievelijk - € 66,82 en - € 56,74.

Bij studenten die de mail hebben gehad, verschilt de hoogte van de aanpassing niet met de controlegroep.

Langetermijneffecten: aanpassingen in juni ten opzichte van april

We hebben ook gekeken naar de langetermijneffecten van de interventie door de lening in juni te vergelijken met de lening in april. Zo kunnen we zien of de effecten van de brief niet alleen in de maand erna te zien zijn, maar wellicht ook langer doorwerken. Ook hier hebben we gekeken naar:

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

1) of studenten hun lening hebben aangepast (nee/ja); 2) hoe studenten hun lening hebben aangepast (omlaag/niet/omhoog); en naar 3) met welk bedrag studenten hun lening hebben aangepast (€).

Studenten die brief 1 hebben gehad, passen hun leenbedrag minder vaak aan

Tussen april en juni heeft 13,7 procent van de studenten in de controlegroep de lening aangepast. Voor de studenten die brief 1 hebben gehad, is dit 13,4 procent. Bij studenten die brief 2 hebben ontvangen, heeft 13,5 procent de lening aangepast. Het verschil tussen de controlegroep en brief 1 is significant. Het verschil met brief 2 bereikt significantie, maar is marginaal significant.

Van de studenten die brief 3 hebben ontvangen, heeft 13,9 procent de lening aangepast tussen april en juni. Bij studenten die de mail hebben ontvangen, is dit 13,8 procent. Deze groepen verschillen echter niet significant van de controlegroep.

Verder geen langetermijneffecten

Tussen april en juni zien we verder geen significante verschillen tussen de controlegroep en de interventiegroepen. De richting waarin de lening is aangepast en de hoeveelheid waarmee de lening is aangepast, is dus gelijk voor alle studenten. De interventies hebben hierop geen invloed gehad.

Tabel 1: Samenvatting van de *significante* verschillen in leengedrag, met de controlegroep als referentiecategorie (n=48.700)

	Controle	Mail	Brief 1	Brief 2	Brief 3
April					
Aanpassing	11,1%	12,4%			12,6%
Naar beneden	5,3%		6,1%	6,5%	6,7%
Bedrag	- € 2,71		- € 7,82	- € 7,96	- € 7,16
Juni					
Aanpassing	13,7%		13,4%		
Richting					
Bedrag					

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Vragenlijst

Studenten die brief 2 en 3 hebben gehad, reageren het vaakst op de vragenlijst

9,2 procent van de uitgenodigde studenten heeft de vragenlijst ingevuld. Bij studenten die zijn uitgenodigd nadat ze brief 2 en 3 hebben gehad, is dit respectievelijk 12 en 11 procent. Bij brief 1 heeft 8 procent gereageerd op de vragenlijst en bij de mail 6 procent.

Aangezien de studenten die zijn uitgenodigd voor de vragenlijst gelijk zijn verdeeld over de verschillende condities en volledig willekeurig zijn gekozen, is het opvallend dat er een verschil in respons is tussen de verschillende condities. Waarschijnlijk hebben deze verschillen te maken met in hoeverre de brief/mail studenten 'geraakt' heeft. Studenten waarbij de informatie in de brief/mail meer impact heeft gehad, zijn waarschijnlijk eerder geneigd om ook te reageren op een vragenlijst erover.

Let op. Hiermee moeten we bij de interpretatie van de vragen wel rekening houden. Het is de vraag in hoeverre resultaten gegeneraliseerd kunnen worden naar de volledige groep studenten die heeft meegedaan aan het experiment. Op basis van de respons lijken namelijk vooral de 'geraakte' studenten de vragenlijst ingevuld te hebben. De percentages van de studenten die zeggen in actie te zijn gekomen, bevestigen dit beeld. Het percentage dat zegt de rekenhulp ingevuld te hebben, ligt bijvoorbeeld ongeveer dubbel zo hoog als het aantal dat daadwerkelijk de rekenhulp heeft ingevuld.

Brief 3 wordt het meest aandachtig gelezen

67 procent van de studenten die brief 3 hebben ontvangen, heeft de brief aandachtig gelezen. 30 procent heeft hem vluchtig doorgenomen. Zelfs als we deze percentages vergelijken met brief 2 zijn de verschillen groot. Bij brief 2 heeft 55 procent de brief aandachtig gelezen en 39 procent vluchtig.

De mail is het minst aandachtig gelezen: 16 procent geeft aan dit gedaan te hebben. 50 procent heeft hem vluchtig doorgenomen. Ondanks dat er vanuit de mail meer studenten naar de rekenhulp zijn gegaan, lijkt brief 1 wel beter doorgenomen te zijn. 24 procent heeft hem aandachtig doorgenomen en 51 procent vluchtig.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

De informatie in de brieven en mail geeft inzicht

Van alle studenten die de vragenlijst hebben ingevuld, geeft 50 procent aan dat de brief/mail inzicht heeft gegeven, 36 procent vindt het relevant en 34 procent zorgwekkend. Slechts 9 procent vindt de inhoud van de brief/mail onnodig.

34 procent van de studenten vindt de brief zorgwekkend. Het is echter maar de vraag wat dit betekent en of dit iets slechts is. Als zorgwekkend ervoor zorgt dat studenten nog eens goed gaan nadenken over of ze wellicht niet te veel lenen, dan is dit waarschijnlijk niet slecht. Zorgwekkend moet er echter niet voor zorgen dat studenten die verantwoordelijk lenen door deze brief bang zijn geworden om te lenen, waardoor ze wellicht minder gaan lenen dan nodig is. Om erachter te komen hoe zorgwekkend het is dat studenten de brief zorgwekkend vinden, is vervolgonderzoek nodig.

Brief 2, 3 en de mail volgen dezelfde top 3 als hierboven beschreven. Brief 3 wordt als het meest inzichtgevend gezien: 60 procent van de studenten geeft dit aan. Bij brief 1 ziet de top 3 er echter anders uit: 37 procent vindt deze brief onnodig, 26 procent zorgwekkend en slechts 25 procent geeft aan dat deze brief inzichtgevend is.

Ondanks het feit dat de mail minder aandachtig is gelezen dan brief 1, wordt de mail wel als meer inzichtgevend (51 procent) en relevant (46 procent) gezien. Dit heeft waarschijnlijk niet veel te maken met de inhoud in de brief/mail, want deze is hetzelfde. Wel zijn vanuit de mail meer studenten naar de rekenhulp gegaan. Een groter deel van deze groep heeft dus de informatie gezien die ook in brief 2 en 3 te zien was. De mail wordt daarnaast als minder zorgwekkend gezien dan brief 2 en 3: 26 procent geeft aan de mail zorgwekkend te vinden.

Niet in actie komen doordat de lening passend is

Twee op de drie studenten geeft aan niet in actie te zijn gekomen. Bij een vraag waar ze meerdere antwoorden konden kiezen, gaf 65 procent van deze studenten aan dat hun huidige lening op dit moment nog goed past bij de studie. 38 procent ziet geen noodzaak om de lening aan te passen.

Circa drie op de tien studenten zijn door de brief/mail gaan nadenken over de lening

28 procent geeft aan te zijn gaan nadenken over hun huidige studielening en 25 procent zegt zich ervan bewust te zijn geworden dat ze naar de consequenties van hun studielening moeten gaan kijken.

Het percentage dat is gaan nadenken over de lening is het hoogst in de mailconditie (36 procent), op de voet gevolgd door brief 3 (33 procent).

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Visie & aanbevelingen

Het Nibud streeft naar een Nederland zonder geldproblemen. Door de langetermijnverplichting die een lening met zich meebrengt, kunnen leningen een risico vormen voor duurzaam financieel welzijn. Ondanks het feit dat de voorwaarden van een studielening gunstiger zijn dan bij andere soorten leningen, is het ook hier belangrijk dat zorgvuldig met het geleende geld wordt omgegaan. Een studieschuld is namelijk een langlopende (met een maximum van 35 jaar) financiële verplichting, die van invloed is op het toekomstig besteedbaar inkomen van de student. Volgens de competenties van het Nibud moeten consumenten zich aan de volgende voorwaarden houden om verantwoord te lenen:

- Consumenten mogen alleen geld lenen als ze het geleende bedrag en de rente binnen de afgesproken termijn kunnen terugbetalen;
- Consumenten moeten rekening houden met de financiële consequenties van het aangaan van een lening, voordat ze van de lening gebruikmaken.

De draagkrachtregeling zorgt ervoor dat de financiële lasten van de studieschuld voor de terugbetaler beperkt blijven. Het bedrag dat na 35 jaar aflossen openstaat, wordt kwijtgescholden. Deze terugbetalingseisen zorgen ervoor dat de eerste voorwaarde minder relevant is.

Van belang blijft wel de voorwaarde dat studenten rekening houden met de financiële consequenties van het aangaan van de studielening. Bij een studielening is het echter lastig om de financiële consequenties goed te overzien. Studenten weten namelijk niet hoeveel ze precies gaan lenen gedurende hun studieperiode of voor hoe lang ze zullen lenen. Daarnaast veranderen de rentes ieder jaar en weten ze nog niet wat hun inkomen gaat zijn na afstuderen. Al deze onzekere componenten maken het voor de student ingewikkeld om een goed overzicht te krijgen van de financiële consequenties van het aangaan van een lening voordat ze van de lening gebruikmaken. DUO heeft een rekenhulp die studenten inzicht geeft in wat een passende lening is en die inzicht geeft in de consequenties van de lening, maar het is niet verplicht om deze in te vullen. Het Nibud vindt het echter belangrijk dat alle studenten bij de aanvraag van hun lening automatisch deze informatie krijgen, zodat ze in staat zijn om een verantwoorde leenkeuze te maken. Op dit moment gebeurt dat vanuit DUO niet actief.

Het huidige onderzoek laat zien dat diverse studenten die voor hun studie geld van DUO lenen, anders met de lening omgaan als ze van DUO inzicht krijgen in hoe hoog de schuld wordt en hoe lang ze bezig zullen zijn met de aflossing.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Behoeftte aan de rekenhulp

Het huidige onderzoek laat zien dat het geven van inzicht aan studenten in de toekomstige kosten van hun lening ervoor zorgt dat een deel van de studenten de lening gaat aanpassen. Dit effect zien we als we studenten zowel direct (zoals in brief 2 en 3) of indirect (zoals in de mail en brief 1) wijzen op de toekomstige financiële consequenties. Vanuit de mail bezoekt circa één op de vijf studenten de rekenhulp waarmee ze inzicht krijgen in hun toekomstige schuld en maandelijkse afbetaling. Bijna 10 procent komt ook daadwerkelijk terecht op de resultatenpagina. Het feit dat zo veel studenten actief naar de rekenhulp zijn gegaan, geeft aan dat er behoefte is aan dit soort informatie. Het Nibud adviseert DUO dan ook om deze rekenhulp beschikbaar te maken voor alle studenten met een lening. Daarnaast zien we dat meer studenten die de mail hebben ontvangen, hun lening aanpassen ten opzichte van het aantal studenten in de controlegroep en dat ze de ontvangen informatie inzicht vinden geven en relevant vinden.

Maak toekomstige financiële consequenties duidelijk bij de aanvraag van de studielening

Door de brieven met de financiële consequenties van de studielening passen niet alleen meer studenten hun lening aan, maar passen studenten de lening ook vaker naar beneden aan. Hierbij blijft een openstaande vraag of deze aanpassingen voortkomen uit een verantwoorde heroverweging van de lening op basis van de nieuwe informatie of dat studenten bang zijn geworden door de informatie en daarom de lening hebben aangepast. Op basis van de gegevens in dit onderzoek kan dit laatste niet uitgesloten worden. In de opzet van onze interventie hebben we er echter op gelet dat we niet sturend waren in onze bewoording, omdat we wilden dat studenten een lening zouden kiezen die binnen hun situatie past. Afgaand op eerder onderzoek is het wellicht ook niet vreemd dat studenten hun lening naar beneden hebben aangepast. Uit onderzoek van het Nibud onder studenten (2017) bleek namelijk dat 54 procent van de studenten in ieder geval een deel van hun lening spaarden. Meer dan één op de drie gaf daarnaast aan dat ze best iets minder zouden kunnen lenen. En 31 procent heeft bij de hoogte van de lening simpelweg gekozen voor het maximum. Deze resultaten geven aan dat een deel van de studenten meer leent dan noodzakelijk is om rond te kunnen komen. Door studenten inzicht te geven in de toekomstige kosten van hun lening is er vooral voor deze studenten ruimte om een lagere lening te kiezen.

Het Nibud vindt het waardevol dat het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en DUO met dit soort onderzoek meer inzicht willen krijgen in hoe ze bewuster leengedrag bij studenten kunnen bevorderen. Ondanks dat de resultaten niet eenduidig aantonen dat de veranderingen in het gedrag veroorzaakt worden door meer bewustwording, geeft het wel aan dat het informeren van studenten over de financiële consequenties het leengedrag beïnvloedt. Door alleen actief

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

informatie te geven over wat ze maandelijks ontvangen, wordt geen enkele aandacht geschonken aan de toekomstige financiële consequenties die de studielening met zich meebrengt. Het kan niet van studenten verwacht worden dat ze deze consequenties zelf kunnen overzien. Net als bij andere leningen vindt het Nibud daarom dat DUO studenten bij het aanvragen van de studielening een compleet overzicht zou moeten geven van de verwachte studieschuld bij afstuderen, de verwachte maandelijkse aflossing en tot wanneer ze bezig zijn met aflossen.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In de studententijd verandert er veel in het leven van jongeren. Ze volgen een opleiding, komen in een nieuwe omgeving terecht en worden steeds zelfstandiger. Ook op financieel gebied. Ze krijgen te maken met nieuwe kosten en allerlei belangrijke beslissingen met financiële consequenties, zoals het aangaan van een studielening. De beslissing om te lenen kan van grote invloed zijn op hun financiën na het afronden van de studie. Studenten moeten hun schuld in beginsel immers afbetalen, al bestaat er een draagkrachtregeling die ervoor zorgt dat de terugbetaallast in verhouding staat tot het inkomen. Hoewel er in de afbetalingsregeling de nodige 'escapes' zijn ingebouwd, kan de studieschuld voor lange tijd van beperkende invloed zijn op het toekomstige besteedbare inkomen, de hoogte van een eventuele andere lening of de hoogte van een hypotheek. Een student die op zijn 25ste begint met afbetalen en gebruikmaakt van de maximale terugbetaalperiode van 35 jaar, is namelijk pas op 60-jarige leeftijd klaar met het aflossen van de studieschuld.

Op een bewuste manier de hoogte van de studielening bepalen is daarom van groot belang. Sinds het nieuwe studiefinancieringsstelsel, dat in september 2015 werd ingevoerd, is de studieschuld sterk toegenomen: tussen 2015 en 2019 is de totale uitstaande studieschuld met 6 miljard euro gestegen (CBS, 2019). Door de afschaffing van de basisbeurs zijn meer studenten gaan lenen en is het gemiddelde leenbedrag gestegen. Dit is een logisch gevolg van de systeemverandering. Er zijn echter ook indicaties dat studenten minder verstandige leenkeuzes maken, die ertoe leiden dat de uiteindelijke studieschuld hoger is dan noodzakelijk. Uit het Nibud Studentenonderzoek 2017 (Van der Werf, Schonewille & Stoof, 2017) blijkt bijvoorbeeld dat 54 procent van de studenten (een deel van) het geld dat ze lenen bij DUO gebruiken om van te sparen. 36 procent van de studenten geeft aan dat ze ook rond zouden kunnen komen als ze minder zouden lenen en 31 procent geeft aan dat ze de hoogte van hun lening hebben bepaald aan de hand van het maximum dat ze konden lenen.

Met de stijgende studieschuld en de indicaties van onverantwoord leengedrag in het achterhoofd hebben we in dit onderzoek – in opdracht van DUO – onderzocht in hoeverre we verantwoord leengedrag onder studenten kunnen bevorderen met behulp van inzichten uit de gedragswetenschappen.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

1.2 Het onderzoek

In dit onderzoek richten we ons op studenten in het hoger onderwijs, die op dit moment een lening of collegegeldkrediet hebben bij DUO. Alle studenten in het onderzoek vallen onder het leenstelsel. Met behulp van een *Randomized Controlled Trial* (RCT)¹ hebben we getest of studenten de hoogte van hun studielening gaan heroverwegen op het moment dat ze gewezen worden op de toekomstige kosten van hun huidige leengedrag en op hoe snel en gemakkelijk ze de studielening iedere maand kunnen aanpassen.

Op dit moment worden studenten niet actief geïnformeerd over de toekomstige kosten van hun studielening. Als studenten een lening afsluiten, dan krijgen ze te zien hoeveel ze maandelijks ontvangen en in 'mijn DUO' kunnen ze zien hoeveel hun studieschuld op dit moment is. Er wordt echter geen indicatie gegeven van de hoogte van de studieschuld op het moment dat het terugbetalen start of van de maandelijkse aflossing die daarbij komt kijken.

1.3 Groepen

In totaal zijn 48.700 studenten meegenomen in dit onderzoek. Deze studenten zijn willekeurig verdeeld over vijf groepen. De eerste groep studenten vormde de controlegroep; deze studenten ontvingen geen informatie van DUO. De andere vier groepen – de interventiegroepen – ontvingen eind maart 2019 een mail of brief van DUO. In de verschillende interventiegroepen ontvingen studenten:

- een mail, zonder persoonlijke informatie [mail]
- een brief, zonder persoonlijke informatie [brief 1]
- een brief, waarin ze geïnformeerd werden over hun huidige studieschuld en de verwachte studieschuld die ze zouden hebben bij de start van het terugbetalen [brief 2]
- een brief, waarin ze geïnformeerd werden over hun huidige studieschuld, de verwachte studieschuld, de maandelijkse aflossing en de leeftijd waarop ze klaar zullen zijn met aflossen [brief 3].

Hieronder is per interventiegroep weergegeven hoe de ontvangen informatie eruit zag.

---

¹ Het testen van interventies aan de hand van een Randomized Controlled Trial (RCT) is cruciaal om inzicht te krijgen in de effectiviteit van een interventie. Het belangrijkste onderdeel van een RCT is dat een interventie altijd vergeleken wordt met een controlegroep. Het idee achter de controlegroep is dat die volledig gelijk is aan de groep die de interventie ontvangt, op het ontvangen van de interventie na. Door mensen willekeurig te verdelen over de controlegroep en de interventiegroep wordt bij een groot genoeg aantal deelnemers gewaarborgd dat beide groepen gelijk zijn. Hierdoor kun je de gevonden effecten toeschrijven aan de interventie en niet aan het feit dat deze groep anders is behandeld of dat er omgevingsfactoren meespelen.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Mail

Studenten in de mailgroep ontvingen een mail, zonder persoonlijke informatie (zie figuur 2). Vanuit deze mail konden studenten naar een rekenhulp gaan die hun inzicht zou geven in hun geschatte studieschuld na afstuderen, de maandelijkse aflossing en leeftijd waarop ze klaar zouden zijn met aflossen. Daarnaast gaf de mail aan dat studenten maandelijks hun leenbedrag kunnen aanpassen, inclusief een stappenplan over hoe ze de lening kunnen aanpassen met de melding dat het slechts 2 minuten duurt.

Figuur 2: Mail, zonder persoonlijke informatie

Beste <%%[attr:First Name]|Student%>,

Je leent bij DUO voor je studie. Weet jij wat dat voor de toekomst betekent?

Ga nu naar de nieuwe rekenhulp!

Wil je grip op je toekomstige schuld? In de nieuwe rekenhulp zie je in een oogopslag:

- wat je schuld wordt als je klaar bent met studeren
- welk bedrag je dan moet gaan terugbetalen
- wat er verandert als je meer, minder, korter of langer gaat lenen

Probeer hem meteen!

[Ga naar de rekenhulp](#)

Je kunt je leenbedrag maandelijks aanpassen

In Mijn DUO kun je gemakkelijk je lening of collegegeldkrediet aanpassen.

2 minuten

Stap 1 Log in op [Mijn DUO](#).

Stap 2 Klik op 'Studiefinanciering' in het tabblad 'Mijn producten'.

Stap 3 Klik op 'Wijzigen', 'Stopzetten', of 'Aanvragen'.

Stap 4 Vul de gegevens in, klik op 'Verder', en klik op 'Bevestigen'.

Met vriendelijke groet,
Directeur onderwijsvolgers

Willem Schutte

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Rekenhulp

Voor dit project heeft DUO een interactieve online rekenhulp ontwikkeld: <https://duo.nl/apps/bewustlenen/index.html>. Met de rekenhulp krijgen studenten inzicht in hun geschatte studieschuld na afstuderen, de maandelijkse aflossing en de leeftijd waarop ze klaar zijn met aflossen. Daarnaast kunnen studenten kijken wat aanpassingen in hun lening (bijvoorbeeld de hoogte of hoe lang ze nog willen lenen) of aanpassingen in de aflosperiode zouden betekenen voor de studieschuld en de terugbetaling.

Brief 1

Studenten in de brief 1-groep ontvingen een brief, zonder persoonlijke informatie (zie figuur 3). Deze brief was inhoudelijk volledig gelijk aan de mail.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Figuur 3: Brief 1, zonder persoonlijke informatie

Datum: 21 maart 2019

Betreft: Weet jij al wat je straks moet terugbetalen?

Beste ,

Je leent bij DUO voor je studie. Weet jij wat dat voor de toekomst betekent?

Ga nu naar de nieuwe rekenhulp!

Wil je grip op je toekomstige schuld? Een schatting van wat je later terugbetaalt? En wat er verandert als je meer, minder, korter of langer gaat lenen? Dat kan, met de nieuwe rekenhulp.

Probeer het meteen! Ga naar: duo.nl/leenbewust.

Je kunt je leenbedrag maandelijks aanpassen

In Mijn DUO kun je gemakkelijk je lening of collegegeldkrediet aanpassen.

- 2 minuten
- Stap 1 Ga naar duo.nl, klik op 'Inloggen Mijn DUO' en log in met je DigiD.
  - Stap 2 Klik op 'Studiefinanciering' in het tabblad 'Mijn producten'.
  - Stap 3 Klik op 'Wijzigen', 'Stopzetten' of 'Aanvragen'.
  - Stap 4 Vul de gegevens in, klik op 'Verder', en klik op 'Bevestigen'.

Met vriendelijke groet,
Willem Schutte

Directeur Onderwijsvolgers

Brief 2

Studenten in de brief 2-groep ontvingen een brief, met persoonlijke informatie over hun huidige lening, de huidige studieschuld en de geschatte studieschuld na afstuderen. De huidige en de verwachte studieschuld werden niet alleen in tekst weergegeven, maar ook met een visualisatie (zie figuur 4). Net als de mail en brief 1 bevatte brief 2 informatie over en een link naar de rekenhulp en een stappenplan over hoe de lening kan worden aangepast.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Figuur 4: Brief 2, inclusief geschatte studieschuld

Beste ,

Je leent bij DUO voor je studie. Weet jij wat dat voor de toekomst betekent?

Je situatie op 14 maart 2019:

Maandelijks leenbedrag: € 486,-

Maandelijks collegegeldkrediet: € 0,-

Studiefinanciering verbruikt: 6 maanden

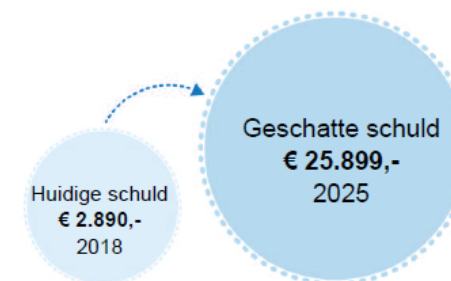
Totaal studieschuld: € 3.844,-

- Prestatiebeurs reisvoorziening hbo of universiteit: € 558,-

- Prestatiebeurs hbo of universiteit: € 396,-

Totale schuld zonder prestatiebeurs: € 2.890,-

Geschatte totale studieschuld na afstuderen: **€ 25.899,-**

Ga nu naar de nieuwe rekenhulp!

Wil je grip op je toekomstige schuld? Een schatting van wat je later terugbetaalt? En wat er verandert als je meer, minder, korter of langer gaat lenen? Dat kan, met de nieuwe rekenhulp. Je hebt alleen de gegevens in deze brief nodig.

Probeer het meteen! Ga naar: duo.nl/bewustlenen.

Je kunt je leenbedrag maandelijks aanpassen

In Mijn DUO kun je gemakkelijk je lening of collegegeldkrediet aanpassen.

2 minuten

- Stap 1 Ga naar duo.nl, klik op 'Inloggen Mijn DUO' en log in met je DigiD.
- Stap 2 Klik op 'Studiefinanciering' in het tabblad 'Mijn producten'.
- Stap 3 Klik op 'Wijzigen', 'Stopzetten' of 'Aanvragen'.
- Stap 4 Vul de gegevens in, klik op 'Verder', en klik op 'Bevestigen'.

Brief 3

Studenten die brief 3 ontvingen, kregen dezelfde informatie als studenten in de brief 2-groep. Naast de geschatte studieschuld na afstuderen werden zij echter ook geïnformeerd over hoeveel ze per maand zouden gaan aflossen en tot welke leeftijd ze zouden aflossen (zie figuur 5).

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Figuur 5: Brief 3, inclusief geschatte studieschuld, maandelijkse aflossing en leeftijd

Beste ,

Je leent bij DUO voor je studie. Weet jij wat dat voor de toekomst betekent?

Je situatie op 14 maart 2019:

Maandelijks leenbedrag: € 486,-

Maandelijks collegegeldkrediet: € 172,-

Studiefinanciering verbruikt: 3 jaar en 1 maand

Totaal studieschuld: € 35.495,-

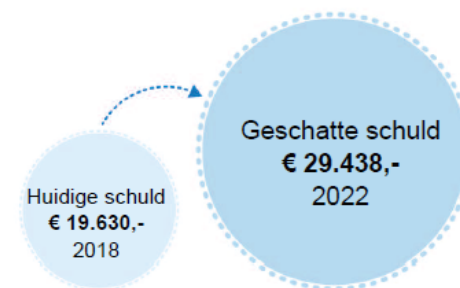
- Prestatiebeurs reisvoorziening hbo of universiteit: € 3.456,-

- Prestatiebeurs hbo of universiteit: € 12.409,-

Totale schuld zonder prestatiebeurs: € 19.630,-

Geschatte totale studieschuld na afstuderen: € 29.438,-

Na afstuderen los je € 105,- per maand af totdat je 66 jaar bent.

Ga nu naar de nieuwe rekenhulp!

Wil je grip op je toekomstige schuld? Een schatting van wat je later terugbetaalt? En wat er verandert als je meer, minder, korter of langer gaat lenen? Dat kan, met de nieuwe rekenhulp. Je hebt alleen de gegevens in deze brief nodig.

Probeer het meteen! Ga naar: duo.nl/leningbewust.

Je kunt je leenbedrag maandelijks aanpassen

In Mijn DUO kun je gemakkelijk je lening of collegegeldkrediet aanpassen.

2 minuten

- Stap 1 Ga naar duo.nl, klik op 'Inloggen Mijn DUO' en log in met je DigiD.
- Stap 2 Klik op 'Studiefinanciering' in het tabblad 'Mijn producten'.
- Stap 3 Klik op 'Wijzigen', 'Stopzetten' of 'Aanvragen'.
- Stap 4 Vul de gegevens in, klik op 'Verder', en klik op 'Bevestigen'.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

1.4 Variabelen

We hebben op drie verschillende manieren onderzocht of studenten bewuster zijn gaan nadenken over hun leengedrag. We hebben gekeken naar:

- in hoeverre studenten de rekenhulp bezoeken en ermee interacteren (zie hoofdstuk 2)
- of, in welke richting en met welk bedrag studenten de hoogte van hun lening hebben aangepast (zie hoofdstuk 3)
- hoe studenten de brief hebben ervaren, met behulp van een vragenlijst (zie hoofdstuk 4).

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

2. Rekenhulp

Bij de rekenhulp hebben we gekeken of studenten:

- de rekenhulp hebben bezocht
- daadwerkelijk zijn gestart
- het resultatenschermbereikt
- met de sliders aan de slag zijn gegaan.

Op de resultatenpagina krijgen studenten te zien wat hun geschatte totale studieschuld is op het moment dat ze beginnen met terugbetalen, wanneer ze starten met terugbetalen, hoeveel ze per maand moeten terugbetalen en tot welke leeftijd ze bezig zijn met het aflossen van de lening.

Bewust lenen

Geschatte studieschuld op het moment dat je moet beginnen met terugbetalen

Schuld	€ 22.200,-
Rente	€ 2.337,-
Totaal	€ 24.537,-

Je begint in **januari 2025** met terugbetalen.
Je betaalt **€ 87** per maand.
Je betaalt tot je **61** bent.

Daarnaast kunnen studenten met behulp van sliders bekijken wat wijzigingen in hun lening, collegegeldkrediet of aflosperiode voor een invloed hebben op de toekomstige kosten.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Bewust lenen

Geschatte studieschuld op het moment dat je moet beginnen met terugbetalen

Schuld	€ 19.464,-	↓	(was € 22.200,-)
Rente	€ 2.081,-	↓	(was € 2.337,-)
Totaal	€ 21.545,-	↓	(was € 24.537,-)

Je begint in **januari 2025** met terugbetalen.
Je betaalt **€ 108 per maand** (was €87).
Je betaalt tot je **47 bent** (was 61 jaar).

Een andere schatting maken

Maandelijks leenbedrag € 274,-

Maandelijks collegegeldkrediet € 46,-

Ik wil nog 3 jaar lenen

Ik betaal mijn lening af in 21 jaar en 5 maanden

Aangezien de studenten in de controlegroep niet op de hoogte waren van het bestaan van de rekenhulp worden deze studenten in dit hoofdstuk buiten beschouwing gelaten.

Inhoud

Samenvatting

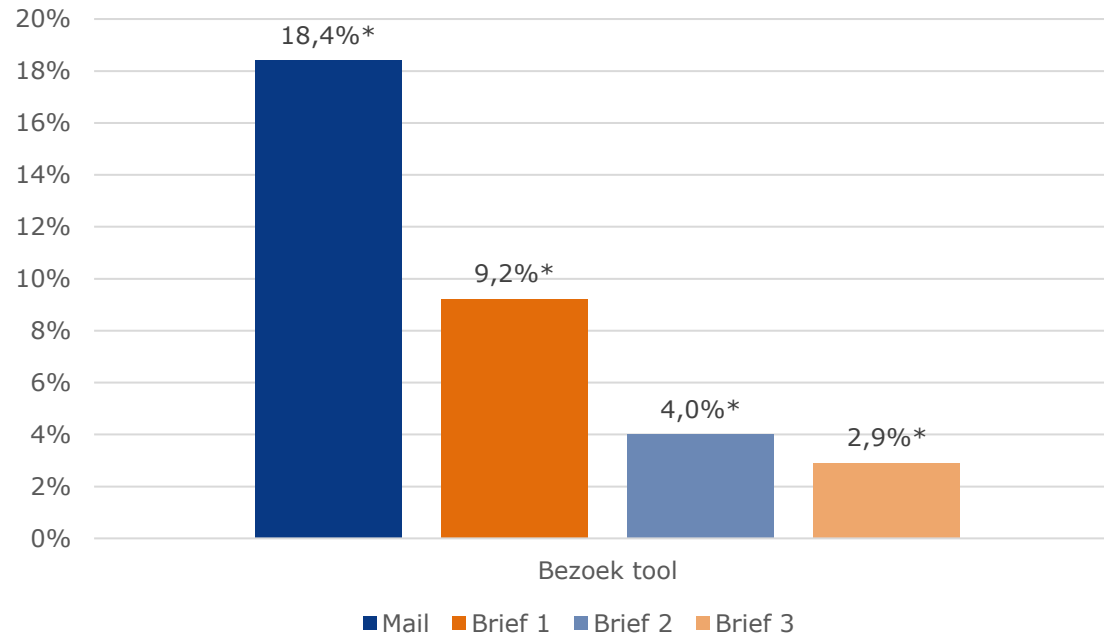
1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

2.1 Bezoek rekenhulp

Van de studenten die de mail hebben ontvangen, heeft 18 procent de rekenhulp bezocht. De brief met de minste informatie doet het het best van alle brieven: van de studenten die brief 1 hebben ontvangen, heeft 9 procent de rekenhulp bezocht (zie figuur 6). Alle groepen verschillen significant van elkaar in het aantal studenten dat de rekenhulp heeft bezocht.

Iedere keer als we meer informatie aan de brief toevoegen, gaat het aantal studenten dat de rekenhulp bezoekt omlaag.

Figuur 6: Percentage studenten dat de rekenhulp heeft bezocht, naar groep (n=39.018)

* Deze groep verschilt significant van de controlegroep ($p < .05$).

Inhoud

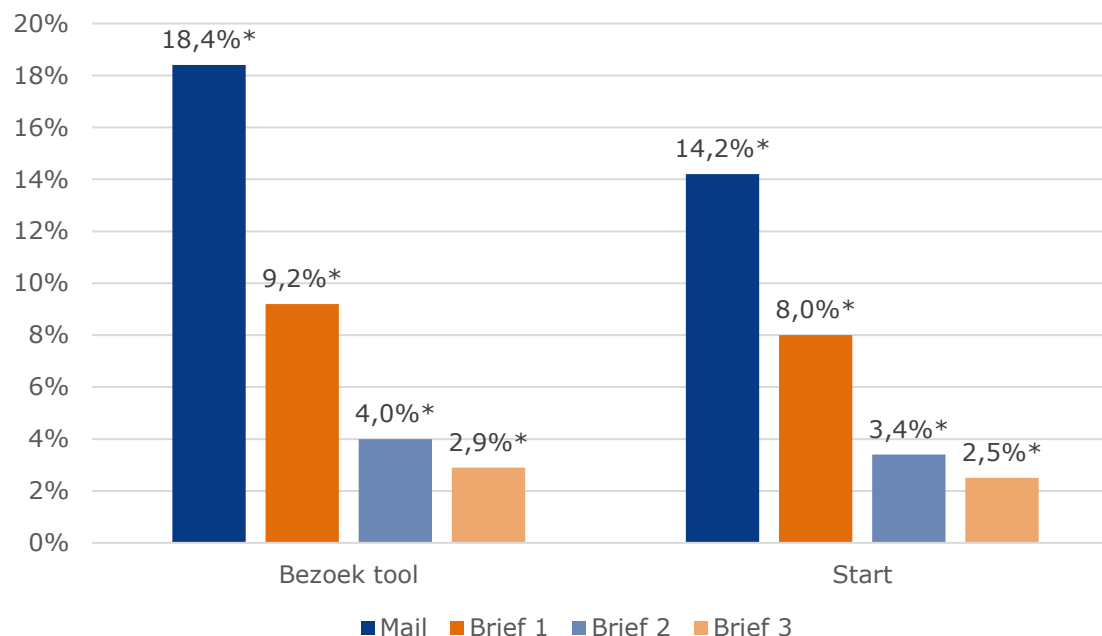
Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

2.2 Rekenhulp gestart

Van de studenten die de mail hebben ontvangen, is 14 procent ook daadwerkelijk gestart. Bij brief 1 is dit 8 procent. Bij brief 2 en 3 zit het aantal studenten dat start op 3 procent (zie figuur 7). Alle groepen verschillen significant in het aantal studenten dat met de rekenhulp is gestart.

Figuur 7: Percentage studenten dat de rekenhulp heeft bezocht en op start klikt, naar groep (n=39.018)

* Deze groep verschilt significant van de controlegroep ($p < .05$).

Als we deze percentages bekijken ten opzichte van het aantal studenten dat daadwerkelijk naar de rekenhulp is gegaan, dan blijken de studenten die brief 1, 2 of 3 hebben gehad, vaker ook daadwerkelijk op start te klikken. Hiervan klikt circa 85 procent ook daadwerkelijk op start. Van de studenten die vanuit de mail de rekenhulp hebben bezocht, klikt 77 procent op start (zie tabel 2).

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Tabel 2: Percentage studenten dat op start klikt, van degenen die de rekenhulp hebben bezocht (n=3.364).

	Klikt op start (%)
Mail (n=1.793)	77,3
Brief 1 met rekenhulp (n=901)	86,5
Brief 2 (geschatte schuld; n=388)	85,6
Brief 3 (geschatte schuld + leeftijd; n=282)	85,5

2.3 Resultatenschermbereikbaarheid en gebruik sliders

Circa één op de tien studenten die de mail hebben gehad, bereikt het resultatenschermbereikbaarheid. 6 procent gaat ook aan de slag met de sliders, om te bekijken wat een verandering aan hun lening zou doen met de geschatte studieschuld en aflossing (zie figuur 8).

Van de studenten die brief 1 hebben ontvangen, heeft 6 procent het resultatenschermbereikbaarheid bereikt en gaat 5 procent met de sliders aan de slag. Bij brief 2 en 3 liggen deze percentages lager: respectievelijk 3 en 2 procent heeft het resultatenschermbereikbaarheid bereikt en in beide groepen gaat circa 2 procent aan de slag met de sliders (zie figuur 8).

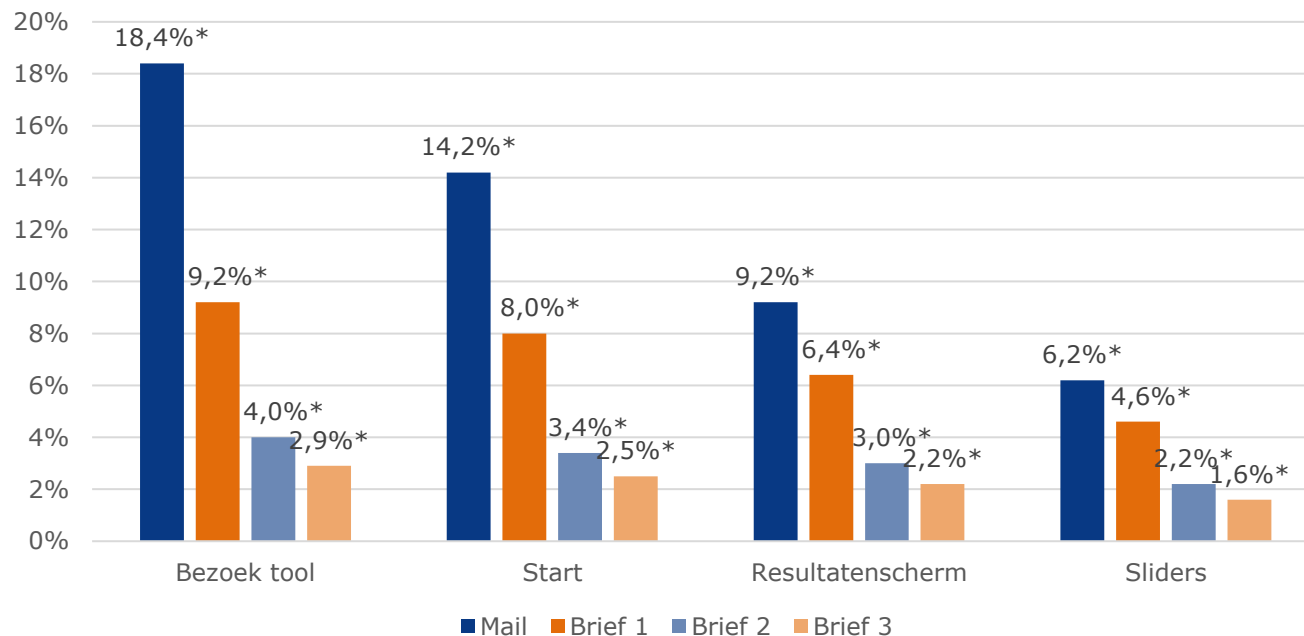
Alle groepen verschillen significant in het aantal studenten dat het resultatenschermbereikbaarheid bereikt en de sliders gebruikt.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Figuur 8: Percentage studenten dat interacteert met de rekenhulp, naar groep (n=39.018)

* Deze groep verschilt significant van de controlegroep ($p < .05$).

Kijken we alleen naar de studenten die de rekenhulp hebben bezocht, dan heeft 50 procent van de studenten die via de mail de rekenhulp hebben bezocht, ook het resultatenschermbereik bereikt. Bij de brieven ligt dit percentage een stuk hoger: van de studenten die vanuit brief 1 de rekenhulp hebben bezocht, heeft 70 procent het resultatenschermbereik bereikt. Bij studenten uit brief 2 en 3 zit dit percentage op respectievelijk 77 en 75 procent (zie tabel 3).

Tabel 3: Percentage studenten dat op start klikt, van degenen die de rekenhulp hebben bezocht (n=3.364).

	Klikt op start (%)	Resultatenschermbereik (%)	Sliders (%)
Mail (n=1.793)	77,3	50,0	33,5
Brief 1 (n=901)	86,5	69,5	49,5
Brief 2 (geschatte schuld; n=388)	85,6	76,5	55,7
Brief 3 (geschatte schuld + leeftijd; n=282)	85,5	74,8	55,7

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

3. Leengedrag

Om te onderzoeken in hoeverre de interventies ertoe hebben geleid dat studenten hun lening² hebben aangepast, hebben we gekeken naar:

- het aantal studenten dat de lening heeft aangepast
- in welke richting studenten hun lening hebben aangepast
- de grootte van de aanpassing.

Dit hebben we bekeken in april, de maand direct nadat studenten de interventies hebben ontvangen. Voor langeretermijneffecten hebben we gekeken in hoeverre studenten in juni hun lening hebben aangepast ten opzichte van april.

Regressieanalyses

Voor dit hoofdstuk hebben we multivariate (logistische, lineaire en ordinale) regressieanalyses uitgevoerd. Dit betekent dat verschillende relevante factoren die kunnen samenhangen met veranderingen in het leengedrag van de studenten, tegelijkertijd zijn meegenomen. Dit geeft een duidelijker inzicht in de effecten van de brieven of mail op het leengedrag, omdat voor andere, mogelijk invloedrijke, factoren wordt gecorrigeerd.

In de analyses hebben we gecontroleerd voor de volgende factoren:

- geslacht
- leeftijd
- huidige studieschuld
- of studenten hun lening hebben aangepast in het jaar voorafgaand aan dit onderzoek
- hoe lang studenten nog recht hebben op een studielening
- of ze de vragenlijst hebben ontvangen over de brief/mail die ze hebben gehad.

Daarnaast hebben we onderzocht of de hoogte van de huidige studielening ervoor zorgde dat studenten anders op onze interventies reageerden. Het zou bijvoorbeeld zo kunnen zijn dat vooral studenten met een hoge lening reageren op een brief waarin de consequenties worden benoemd. Aangezien dit in geen enkele analyse het geval bleek, beschrijven we in dit hoofdstuk alleen de resultaten van de analyses waarin deze interactie niet is meegenomen.

² Als we het over aanpassingen in de lening hebben, dan hebben we gekeken naar aanpassingen in de lening en/of het collegegeldkrediet.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

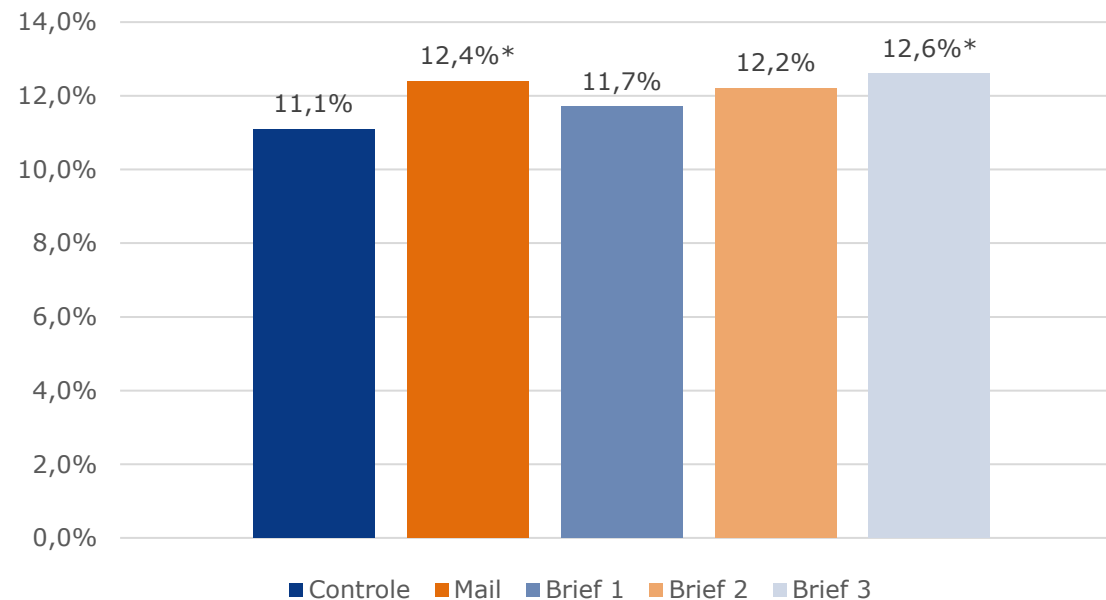
Directe effecten: aanpassingen in april

3.1 Aantal studenten dat de lening aanpast

Studenten die brief 3 of de mail hebben gehad, hebben hun lening vaker aangepast dan studenten in de controlegroep. 12,6 procent van de studenten die brief 3 hebben gehad, heeft zijn lening aangepast in april, tegen 11,1 procent van de studenten in de controlegroep. 12,4 procent van de studenten die de mail hebben gehad, heeft zijn lening aangepast (zie figuur 9).

Het aantal studenten dat de lening heeft aangepast door brief 1 en 2, verschilt niet significant van het aantal studenten in de controlegroep. De effecten zitten wel in dezelfde richting, maar zijn niet groot genoeg om significant te zijn.

Figuur 9: Percentage studenten dat in april de lening heeft aangepast, per groep (n=48.700)

* Deze groep verschilt significant van de controlegroep ($p < .05$).

Inhoud

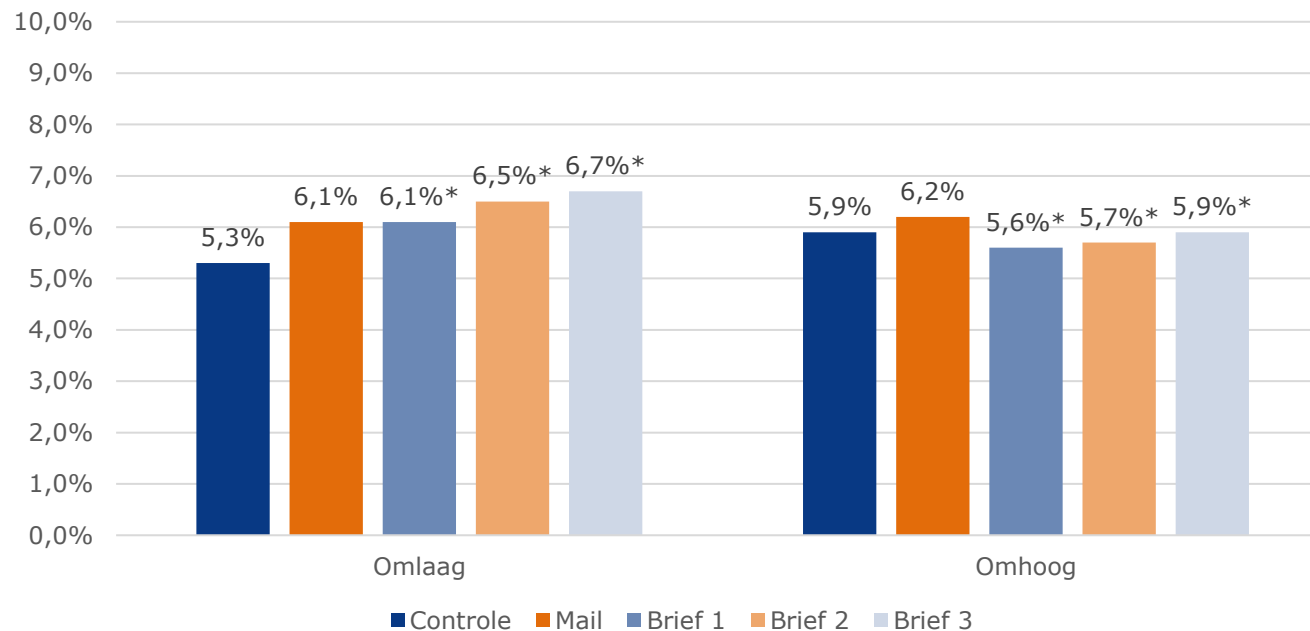
Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

3.2 Richting van de aanpassing

Studenten in de controlegroep passen hun lening vaker naar boven aan dan naar beneden: 5,3 procent past de lening naar beneden aan en 5,9 procent naar boven. Onze interventies draaien deze verhouding om. Studenten die brief 1, 2 of 3 hebben gehad, passen hun lening namelijk vaker naar beneden aan dan naar boven (zie figuur 10).

Figuur 10: Percentage studenten dat de lening omlaag of omhoog heeft aangepast in april, per groep (n=48.700)

* Deze groep verschilt significant van de controlegroep ($p < .05$).

Bij brief 3 is dit effect het sterkst te zien. Van de studenten die een aanpassing hebben gedaan, past in de controlegroep 47,3 procent de lening omlaag aan en 52,7 procent omhoog. Bij de studenten die een aanpassing hebben gemaakt door brief 3, past 53,3 procent de lening omlaag aan en 46,7 procent omhoog (zie tabel 4).

Bij studenten die de mail hebben gehad, verschilt de richting van de aanpassing niet met de richting in de controlegroep.

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Tabel 4: Percentage studenten dat de lening naar beneden of boven heeft aangepast, van de studenten die een aanpassing hebben gemaakt, naar groep

	Naar beneden aangepast (%)	Naar boven aangepast (%)
Controle (n=1.077)	47,3	52,7
Mail (n=1.206)	49,6	50,4
Brief 1 (n=1.141)	52,1	47,9
Brief 2 (geschatte schuld; n=1.194)	53,3	46,7
Brief 3 (geschatte schuld + leeftijd; n=1.228)	53,2	46,8

3.3 Grootte van de aanpassing

Studenten die brief 1, 2 of 3 hebben gehad, passen hun leenbedrag meer aan dan studenten in de controlegroep. In brief 2 is de aanpassing het grootste, namelijk - € 7,96. Studenten in de controlegroep passen hun lening met gemiddeld - € 2,71 aan (zie tabel 5).

Als we alleen kijken naar de studenten die hun lening hebben aangepast, dan is de gemiddelde aanpassing - € 65,17 bij de studenten die brief 2 hebben ontvangen en - € 24,32 in de controlegroep.

Bij studenten die de mail hebben gehad, verschilt de hoogte van de aanpassing niet significant met de controlegroep.

Tabel 5: Gemiddelde aanpassing van het leenbedrag (in euro's), per groep

	Gemiddelde aanpassing alle studenten (€; n=48.700)	Gemiddelde aanpassing studenten die lening hebben aangepast (€; n=5.846)
Controle	-2,71	-24,32
Mail	-5,13	-41,47
Brief 1	-7,82*	-66,82
Brief 2 (geschatte schuld)	-7,96*	-65,17
Brief 3 (geschatte schuld + leeftijd)	-7,16*	-56,74

* Deze groep verschilt significant van de controlegroep ($p < .05$).

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Langetermijneffecten: aanpassingen in juni ten opzichte van april

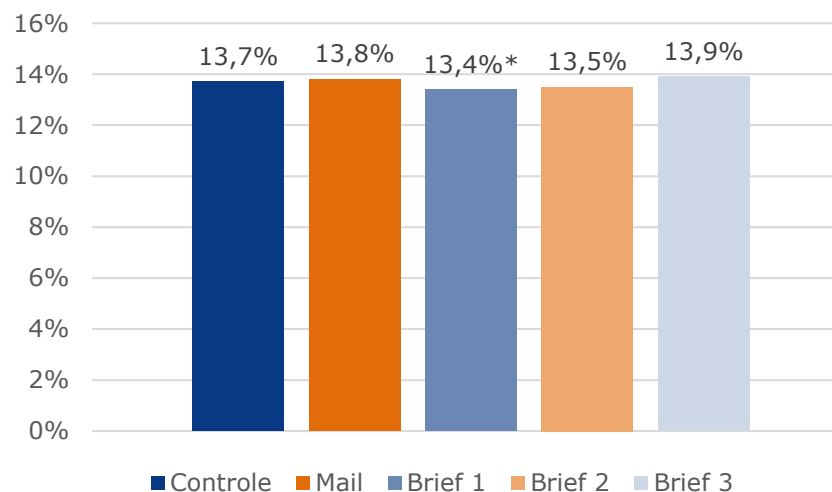
3.4 Aantal studenten dat de lening aanpast

Als we kijken naar de langetermijneffecten, dan blijken studenten die brief 1 hebben gehad minder vaak hun lening te hebben aangepast dan studenten in de controlegroep. Ten opzichte van april heeft 13,4 procent van de studenten die brief 1 hebben ontvangen, zijn lening in juni aangepast, tegen 13,7 procent van de studenten in de controlegroep (zie figuur 11).

Het aantal studenten dat de lening heeft aangepast door brief 2, verschilt niet significant van het aantal studenten in de controlegroep. De effecten zitten wel in dezelfde richting als bij brief 1, maar zijn net niet groot genoeg om significant te zijn.

Bij studenten die de mail of brief 3 hebben gehad, verschilt het aantal aanpassingen niet significant met de controlegroep.

Figuur 11: Percentage studenten dat in juni de lening heeft aangepast ten opzichte van april, per groep (n=48.700)

* Deze groep verschilt significant van de controlegroep ($p < .05$).

Inhoud

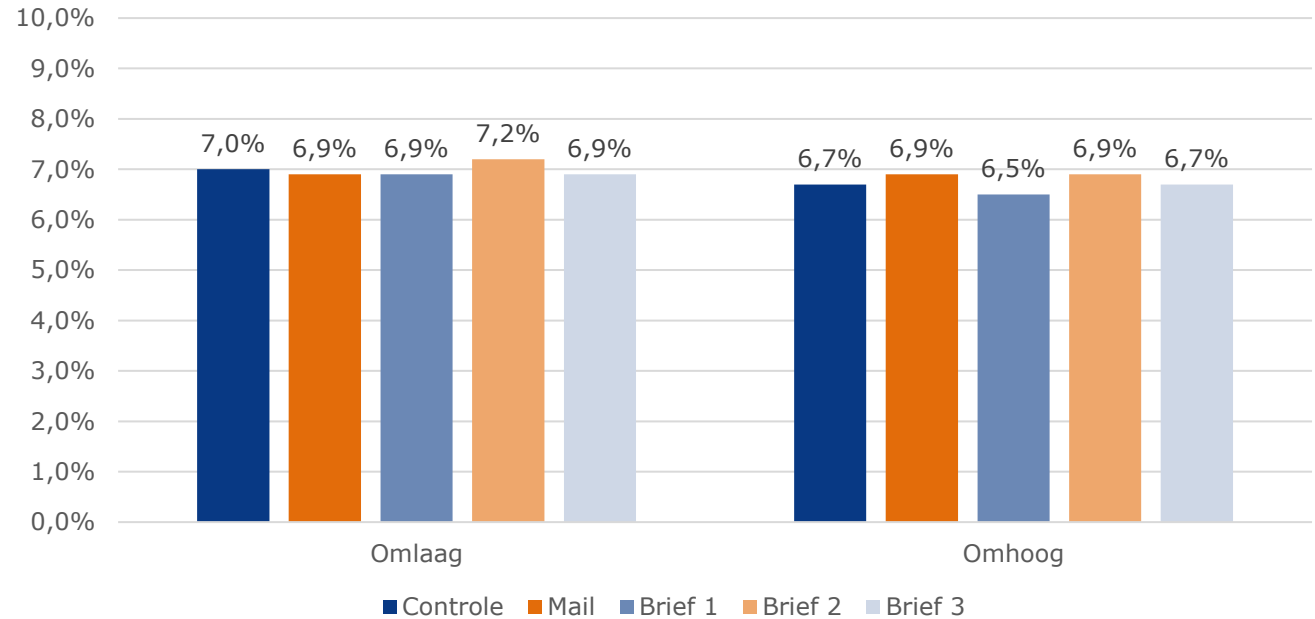
Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

3.5 Richting van de aanpassing

Ten opzichte van april zijn er in juni geen significante verschillen tussen de controlegroep en de interventiegroepen bij de richting van de aanpassing (zie figuur 12).

Figuur 12: Percentage studenten dat de lening omlaag of omhoog heeft aangepast in juni ten opzichte van april, per groep (n=48.700)

3.6 Grootte van aanpassing

Ten opzichte van april zijn er in juni geen significante verschillen tussen de controlegroep en de interventiegroepen in het bedrag waarmee studenten hun lening hebben aangepast (zie tabel 6).

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Tabel 6: Gemiddelde aanpassing van het leenbedrag in juni ten opzichte van april (in euro's), per groep

	Gemiddelde aanpassing alle studenten (n=48.700) (€)	Gemiddelde aanpassing studenten die lening hebben aangepast (n=6.658) (€)
Controle	-10,13	-73,84
Mail	-8,11	-58,61
Brief 1	-9,42	-70,31
Brief 2 (geschatte schuld)	-6,86	-50,64
Brief 3 (geschatte schuld + leeftijd)	-10,47	-75,53

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

4. Vragenlijst

4.1 Respons

9,2 procent van de uitgenodigde studenten heeft de vragenlijst ingevuld. Bij studenten die zijn uitgenodigd nadat ze brief 2 en 3 hebben gehad, is dit respectievelijk 12 en 11 procent (zie tabel 7). De respons van brief 2 en 3 verschilt niet significant van elkaar. Bij brief 1 heeft 8 procent gereageerd op de vragenlijst en bij de mail 6 procent. Brief 1 levert significant meer respons op dan de mail, en brief 2 en 3 leveren weer significant meer respons op dan brief 1 en de mail.

Aangezien de studenten gelijk verdeeld waren over de condities en willekeurig waren uitgenodigd voor de vragenlijst, is het opvallend dat we een verschil in respons zien tussen de verschillende condities. Waarschijnlijk hebben deze verschillen te maken met in hoeverre de brief/mail studenten 'geraakt' heeft. Studenten waarbij de informatie in de brief/mail meer impact heeft gehad, zijn waarschijnlijk eerder geneigd om ook te reageren op een vragenlijst erover.

Let op. Hier moeten we bij de interpretatie van de vragen rekening mee houden. Het is de vraag in hoeverre resultaten gegeneraliseerd kunnen worden naar de volledige groep studenten die heeft meegedaan aan het experiment. Op basis van de respons lijken namelijk vooral de 'geraakte' studenten de vragenlijst ingevuld te hebben. De percentages van de studenten die zeggen in actie te zijn gekomen, bevestigen dit beeld. Het percentage studenten dat zegt de rekenhulp ingevuld te hebben, ligt bijvoorbeeld ongeveer dubbel zo hoog als het aantal dat daadwerkelijk de rekenhulp heeft ingevuld.

Tabel 7: Responspercentage vragenlijst binnen groepen

	Respons (%)
Mail (n=2.000)	6
Brief 1 (n=1.999)	8
Brief 2 (geschatte schuld; n=1.998)	12
Brief 3 (geschatte schuld + leeftijd; n=1.998)	11
Totaal (n=7.995)	9

4.2 Brief/mail gelezen

In totaal geeft 87 procent aan de brief gelezen te hebben: 46 procent aandachtig en 41 procent vluchtig. Studenten die brief 2 en 3 hebben ontvangen geven aan de brief significant vaker

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

(vluchtig of aandachtig) te hebben gelezen dan de studenten die brief 1 of de mail hebben ontvangen (zie tabel 8).

67 procent van de studenten die brief 3 hebben ontvangen, heeft de brief aandachtig gelezen. 30 procent heeft hem vluchtig doorgenomen. Bij brief 2 heeft 55 procent de brief aandachtig gelezen en 39 procent vluchtig.

De mail is het minst aandachtig gelezen: 16 procent geeft aan dit gedaan te hebben. 50 procent heeft hem vluchtig doorgenomen. Ondanks dat er vanuit de mail meer studenten naar de rekenhulp zijn gegaan, lijkt brief 1 wel beter doorgenomen te zijn. 24 procent heeft hem aandachtig doorgenomen en 51 procent vluchtig.

Tabel 8: Percentages van manier van brief/mail lezen (n=736)

	Mail (%)	Brief 1 (%)	Brief 2 (%)	Brief 3 (%)	Totaal (%)
Ja, ik heb de brief/mail aandachtig gelezen	16	24	55	67	46
Ja, ik heb de brief/mail vluchtig doorgenomen	50	51	39	30	41
Nee, ik heb de brief/mail wel ontvangen, maar (nog) niet gelezen	10	14	4	2	7
Nee, ik heb de brief/mail (nog) niet gezien/ontvangen	24	11	2	1	7

4.3 Inhoud van de brief

Op de vraag wat ze van de inhoud van de brief vinden, heeft 67 procent voor een positieve beschrijving van de brief/mail gekozen en 59 procent voor een negatieve beschrijving (ze konden meerdere antwoorden kiezen). Van alle studenten die de vragenlijst hebben ingevuld, geeft 50 procent aan dat de brief/mail inzicht heeft gegeven, 36 procent vindt het relevant en 34 procent zorgwekkend. Slechts 9 procent vindt de inhoud van de brief/mail onnodig (zie tabel 9).

Brief 2, 3 en de mail volgen dezelfde top 3 (inzichtgevend, relevant, zorgwekkend) als hierboven beschreven. Brief 3 wordt als meest inzichtgevend gezien: 60 procent van de studenten geeft dit aan. Bij brief 1 ziet de top 3 er echter anders uit: 37 procent vindt deze brief onnodig, 26 procent zorgwekkend en slechts 25 procent geeft aan dat deze brief inzichtgevend is.

Ondanks dat de mail minder aandachtig is gelezen dan brief 1, wordt de mail wel als meer inzichtgevend (51 procent) en relevant (46 procent) gezien. Dit heeft waarschijnlijk niet veel te maken met de inhoud in de brief/mail, want deze is hetzelfde. Wel zijn vanuit de mail meer

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

studenten naar de rekenhulp gegaan. Een groter deel van deze groep heeft dus de informatie gezien die ook in brief 2 en 3 te zien is. De mail wordt daarnaast als minder zorgwekkend gezien dan brief 2 en 3: 26 procent geeft aan de mail zorgwekkend te vinden.

Tabel 9: Percentages over waarneming van de brief (meerdere antwoorden mogelijk) (n=634)

	Mail (%)	Brief 1 (%)	Brief 2 (%)	Brief 3 (%)	Totaal (%)
Inzichtgevend (+)	51	25	53	60	50
Relevant (+)	46	24	38	39	36
Zorgwekkend (-)	26	26	36	38	34
Onnodig (-)	9	37	26	20	24
Interessant (+)	21	10	19	26	20
Waardevol (+)	19	14	18	24	20
Vervelend (-)	5	11	24	25	20
Nietszeggend (-)	6	11	12	7	9
Geen van bovenstaande	6	0	0	2	2
Weet ik niet	6	6	0	<1	2

4.4 In actie gekomen

Twee op de drie studenten geven aan niet in actie te zijn gekomen. In de mailconditie lijken studenten het meest te hebben gedaan: ze hebben vaker de rekenhulp ingevuld en/of hun lening bekeken op 'mijn DUO'. Onder 'anders' geven de studenten bijvoorbeeld aan dat zij over de lening gaan nadenken maar (nog) niet in actie gekomen zijn. Deze variabele geeft een eerste indruk van de ondernomen acties, maar de gedragsdata zullen hier betrouwbaardere resultaten geven.

Tabel 10: Acties die studenten op basis van de brief/mail hebben genomen (n=634)

	Brief 1 (%)	Brief 2 (%)	Brief 3 (%)	Mail (%)	Totaal (%)
Nee	63	72	70	42	66
Ik heb mijn lening bekeken in 'mijn DUO'	25	14	15	33	19
Ik heb de rekenhulp ingevuld	16	7	4	29	10
Ik heb mijn lening aangepast	3	7	7	6	6
Anders	4	6	8	5	6

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Reden geen actie ondernomen

De studenten die niet in actie zijn gekomen, hebben we gevraagd waarom niet. 65 procent van deze groep geeft als reden dat hun huidige lening op dit moment nog goed past bij de studie. 38 procent ziet geen noodzaak om de lening aan te passen. Bij 'anders' geven de studenten aan dat zij niet minder kunnen lenen, dat zij hiervan al op de hoogte zijn of dat de informatie/bedrag niet klopt.

Tabel 11: Redenen geen actie ondernomen (meerdere antwoorden mogelijk) (n=419)

	Totaal (%)
Mijn huidige lening past momenteel goed bij mijn studie	65
Ik zie geen noodzaak om mijn lening aan te passen	38
Ik houd de informatie in mijn achterhoofd voor de toekomst	26
De informatie in de brief/mail was voldoende	10
Anders	8
Ik heb hier (nog) geen tijd voor gehad	6

4.5 Door de brief...

28 procent van de studenten geeft aan te zijn gaan nadenken over hun huidige studielening en 25 procent zegt zich ervan bewust te zijn geworden dat ze naar de consequenties van hun studielening moeten gaan kijken.

Het percentage dat is gaan nadenken over de lening is het hoogste in de mailconditie (36 procent), op de voet gevolgd door brief 3 (33 procent). Iets minder dan de helft geeft aan dat geen van de situaties op hen van toepassing zijn. Brief 1 en de mail verschillen hierin significant: studenten die brief 1 hebben ontvangen, zeggen vaker dan studenten in de mail dat geen enkele situatie op hen van toepassing was.

Tabel 12: Het eens zijn met stellingen over de brief (meerdere antwoorden mogelijk) (n=634)

Door de brief ben ik...	Brief 1 (%)	Brief 2 (%)	Brief 3 (%)	Mail (%)	Totaal (%)
...gaan nadenken over mijn huidige studielening	18	25	33	36	28
...gaan kijken of de hoogte van de studielening nog bij mijn situatie past	13	21	23	13	19
...benieuwd geworden wat veranderingen in	13	14	15	23	15

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

de hoogte van mijn huidige lening of collegegeldkrediet tot gevolg hebben voor mijn toekomst					
...erachter gekomen dat ik iedere maand gemakkelijk mijn studielening of collegegeldkrediet kan aanpassen	8	4	7	6	6
...me ervan bewust geworden dat ik naar de consequenties van mijn studielening moet gaan kijken	24	24	26	28	25
Geen van deze situaties	50	45	46	35	45

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding
2. Rekenhulp
3. Leengedrag
4. Vragenlijst

Bijlage 1 | Literatuur

CBS (2019). *Studenten lenen vaker en meer*. Den Haag: CBS. <https://www.cbs.nl/nl/nieuws/2019/41/studenten-lenen-vaker-en-meer>

Van der Werf, M., Schonewille, G., & Stoof, R. (2017). *Studentenonderzoek 2017*. Utrecht: Nibud. <https://www.nibud.nl/beroepsmatig/nibud-studentenonderzoek-2017/>